UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

26 päivänä syyskuuta 2013 *

Ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaate — Euroopan unionin perusoikeuskirja — 21 artiklan 1 kohta — Direktiivi 2000/78/EY — 6 artiklan 1 ja 2 kohta — Ammatillinen eläkejärjestelmä — Maksujen porrastaminen iän mukaan

Asiassa C-476/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Vestre Landsret (Tanska) on esittänyt 14.9.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 19.9.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

HK Danmark, Glennie Kristensenin valtuuttamana,

vastaan

Experian A/S,

Beskæftigelsesministeriet in

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit G. Arestis, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (esittelevä tuomari) ja J. L. da Cruz Vilaça,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: hallintovirkamies A. Impellizzeri,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.11.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— HK Danmark, Glennie Kristensenin valtuuttamana, edustajanaan advokat T. Sejr Gad,

— Experian A/S, edustajanaan advokat T. Brøgger Sørensen,

— Beskæftigelsesministeriet, edustajanaan advokat P. Biering,

— Tanskan hallitus, asiamiehenään C. Vang, avustajanaan advokat P. Biering,

* Oikeudenkäyntikieli: tanska.

— Belgian hallitus, asiamiehinään M. Jacobs ja L. Van den Broeck,

— Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja J. Möller,

— Espanjan hallitus, asiamiehinään S. Centeno Huerta ja S. Martínez-Lage Sobredo,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehinään C. Wissels ja C. Schillemans,

— Euroopan komissio, asiamiehinään J. Enegren ja C. Barslev,

kuultuaan julkisasiamiehen 7.2.2013 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (EYVL L 303, s. 16) 6 artiklan 2 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat HK Danmark (jäljempänä HK) Glennie Kristensenin valtuuttamana ja Experian A/S (jäljempänä Experian) ja joka koskee Experianin soveltaman ammatillisen eläkejärjestelmän lainmukaisuutta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin säännöstö

3 Direktiivin 2000/78 johdanto-osan 1, 4, 13 ja 25 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(1) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti Euroopan unioni perustuu jäsenvaltioille yhteisiin vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltion periaatteisiin, ja unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä[, Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa] Euroopan yleissopimuksessa ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä.

– –

(4) Kaikkien oikeus yhdenvertaisuuteen lain edessä ja oikeus suojeluun syrjintää vastaan ovat yleismaailmallisia oikeuksia, jotka on tunnustettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevassa Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevissa Yhdistyneiden Kansakuntien sopimuksissa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, jotka kaikki jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksessa n:o 111 kielletään työhön ja ammattiin liittyvä syrjintä.

– –

(13) Tätä direktiiviä ei sovelleta sosiaaliturvajärjestelmiin ja sosiaalisen suojelun järjestelmiin, joiden etuuksia ei rinnasteta [SEUT 157] artiklassa tarkoitettuun palkkaan, eikä valtion suorittamiin maksuihin, joiden tarkoituksena on työllistyminen tai työllisenä pysyminen.

– –

(25) Ikää koskevan syrjinnän kieltäminen on oleellinen tekijä pyrittäessä työllisyyden suuntaviivoissa asetettuihin tavoitteisiin ja lisättäessä työn moninaisuutta. Tietyissä tilanteissa ikään perustuva erilainen kohtelu voi olla perusteltua, ja tämän vuoksi tarvitaan erityisiä säädöksiä, jotka voivat vaihdella jäsenvaltioissa vallitsevan tilanteen mukaan. On siis syytä erottaa toisistaan erilainen kohtelu, joka on perusteltua erityisesti työllisyyspolitiikan, työmarkkinoiden ja ammatillisen koulutuksen oikeutettujen tavoitteiden nojalla, sekä syrjintä, joka on kiellettävä.”

4 Direktiivin 2000/78 1 artiklan mukaan tämän direktiivin ”tarkoituksena on luoda yleiset puitteet uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle työssä ja ammatissa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa”.

5 Tämän direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tässä direktiivissä ’yhdenvertaisen kohtelun periaatteella’ tarkoitetaan, ettei minkäänlaista 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä.

2. Sovellettaessa 1 kohtaa:

a) välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että henkilöä kohdellaan jonkin 1 artiklassa tarkoitetun seikan perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai voitaisiin kohdella vertailukelpoisessa tilanteessa.”

6 Direktiivin 3 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Yhteisölle annetun toimivallan puitteissa syrjintäkieltoa sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien, kun kyseessä on:

– –

c) työehdot ja työolot, myös irtisanominen ja palkka;

– –”

7 Saman direktiivin 6 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeutettu ikään perustuva erilainen kohtelu”, säädetään seuraavaa:

”1. Sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvaa erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jos sillä on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva oikeutettu tavoite, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.

Tällaista erilaista kohtelua voi olla erityisesti:

a) erityisten työhönpääsyä ja ammatillista koulutusta koskevien ehtojen sekä työehtojen, myös irtisanomis- ja palkkaehtojen, käyttöön ottaminen nuorille ja ikääntyville työntekijöille sekä työntekijöille, joilla on huollettavia, heidän työelämään pääsynsä tukemiseksi tai heidän suojelunsa varmistamiseksi,

– –

2. Sen estämättä, mitä 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää, että ikään perustuvana syrjintänä ei pidetä eri ikärajojen vahvistamista ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- tai työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykseksi myöskään siinä tapauksessa, että näissä järjestelmissä eri työntekijöille tai työntekijäryhmille vahvistetaan eri ikärajoja, eikä ikäkriteerien käyttämistä näitä järjestelmiä koskevissa vakuutusmatemaattisissa laskelmissa, edellyttäen, että tästä ei aiheudu sukupuoleen perustuvaa syrjintää.”

8 Tanskan kuningaskunta on käyttänyt direktiivin 2000/78 18 artiklan toisessa kohdassa annettua mahdollisuutta pidentää ikään tai vammaisuuteen perustuvaan syrjintään liittyvien tämän direktiivin säännösten täytäntöönpanon määräaikaa kolmella vuodella, joten tämä määräaika on päättynyt 2.12.2006.

Tanskan säännöstö

9 Direktiivi 2000/78 on saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä syrjinnän kieltämisestä työmarkkinoilla annetun lain muuttamisesta 22.12.2004 annetulla lailla nro 1417 (lov nr. 1417 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m. v., jäljempänä syrjintäkieltolaki).

10 Kyseisen lain 6a §:n tarkoituksena on panna täytäntöön direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohta. Tässä pykälässä säädetään seuraavaa:

”Sen estämättä, mitä 2–5 §:ssä säädetään, tämä laki ei ole esteenä ammatillisiin sosiaaliturvajärjestelmiin liittymistä koskevien ikärajojen vahvistamiselle eikä iän käyttämiselle vakuutusmatemaattisten laskelmien perusteena näissä järjestelmissä. Ikää koskevien kriteerien käyttämisestä ei saa aiheutua sukupuoleen perustuvaa syrjintää.”

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Glennie Kristensen tuli Experianin asiakaspalveluosaston palvelukseen 19.11.2007, jolloin hän oli 29-vuotias. Hänen työsopimukseensa sisältyi sen 5.1 kohdassa seuraavat määräykset eläkkeestä:

”5.1 [Kristensen kuuluu] 19.8.2008 lähtien [Experianin] pakolliseen eläkejärjestelmään, josta Scandia huolehtii. [Experian] maksaa eläkevakuutusmaksusta kaksi kolmasosaa, ja [Kristensen osallistuu] maksamalla omana osuutenaan yhden kolmasosan eläkevakuutusmaksusta.

[Experianin] eläkejärjestelmän osalta [Kristensen tekee] (Willisin välityksellä) erillisen sopimuksen Scandian kanssa, joka huolehtii eläkejärjestelmästä. Vanhuuseläkettä ja sairausvakuutusta koskevat sopimukset luovutetaan samanaikaisesti työsopimuksen kanssa.

Sovellettavat maksut:

Alle 35-vuotiaat: työntekijän osuus 3 prosenttia ja [Experianin] osuus 6 prosenttia

35–44-vuotiaat: työntekijän osuus 4 prosenttia ja [Experianin] osuus 8 prosenttia

Yli 45-vuotiaat: työntekijän osuus 5 prosenttia ja [Experianin] osuus 10 prosenttia.”

12 Unionin tuomioistuimen käytössä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että tämän tuomion edellisessä kohdassa kuvattua ammatillista eläkejärjestelmää ei edellytetä laissa tai työehtosopimuksessa vaan se perustuu yksinomaan Experianin ja sen työntekijöiden välillä tehtyyn työsopimukseen.

13 Kristensenin palkka muodostui näin ollen sovitusta peruspalkasta, joka oli 21 500 Tanskan kruunua (DKK) kuukaudessa, ja sen lisäksi työnantajan maksamasta 6 prosentin eläkemaksusta, joten palkan määrä työnantajan eläkemaksuosuus mukaan luettuna oli 22 790 DKK kuukaudessa. Jos Kristensen olisi ollut 35–44-vuotias, hän olisi saanut 23 220 DKK kuukaudessa työnantajan eläkemaksuosuus mukaan luettuna, ja jos hän olisi ollut yli 45-vuotias, hänen saamansa palkka olisi ollut 23 650 DKK työnantajan eläkemaksuosuus mukaan luettuna.

14 Kristensen erosi työnantajan palveluksesta 31.10.2008. HK esitti Kristensenin valtuuttamana Experianille syrjintäkieltolain nojalla vaatimuksen yhdeksän kuukauden palkkaa vastaavan rahamäärän maksamisesta vahingonkorvauksena sekä yli 45-vuotiaisiin työntekijöihin sovellettavista eläkemaksuista maksamatta olevien määrien suorittamisesta sillä perusteella, että Experianin perustama eläkejärjestelmä merkitsi ikään perustuvaa kiellettyä syrjintää. Experian torjui nämä vaatimukset sillä perusteella, että eläkejärjestelmät eivät yleensäkään kuuluneet syrjintäkieltolaissa säädetyn, muun muassa ikään perustuvan syrjinnän kiellon piiriin.

15 Vestre Landsret päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko – – direktiivin [2000/78] 6 artiklan 2 kohdassa säädettyä poikkeusta, joka koskee ikärajojen vahvistamista ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- tai työttömyysetuuksien saamisen (adgang til erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger) edellytykseksi, tulkittava siten, että siinä annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus poiketa yleisesti ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien kohdalla [tämän] direktiivin 2 artiklassa olevasta kiellosta, joka koskee välitöntä tai välillistä ikään perustuvaa syrjintää, edellyttäen, että tästä ei aiheudu sukupuoleen perustuvaa syrjintää?

2) Onko – – direktiivin [2000/78] 6 artiklan 2 kohdassa säädettyä poikkeusta, joka koskee ikärajojen vahvistamista ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- ja työttömyysetuuksien saamisen edellytykseksi, tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että jäsenvaltio pysyttää oikeustilan, jossa työnantaja voi osana palkkaa maksaa iän mukaan porrastettuja eläkemaksuja, mikä merkitsee esimerkiksi sitä, että työnantaja maksaa 6 prosentin eläkemaksun alle 35-vuotiaista työntekijöistä, 8 prosentin eläkemaksun 35–44-vuotiaista työntekijöistä ja 10 prosentin eläkemaksun yli 45-vuotiaista työntekijöistä, edellyttäen, että tästä ei aiheudu sukupuoleen perustuvaa syrjintää?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Toinen kysymys

Alustavat huomautukset

16 Toisella kysymyksellään, joka on syytä tutkia ensimmäiseksi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, kuuluuko direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan ammatillinen eläkejärjestelmä, jonka mukaan työnantaja maksaa palkkauksen osana eläkemaksuja, joiden määrä on porrastettu iän mukaan.

17 Aluksi on syytä todeta, että pääasian oikeudenkäynnin kohteena on kahden yksityisoikeudellisen oikeussubjektin välinen riita, joka koskee väitettyä ikään perustuvaa syrjintää, joka ei johdu lakisääteisestä vaatimuksesta tai työehtosopimuksesta vaan pelkästään Kristensenin ja Experianin välisestä työsopimuksesta. Tämän oikeusriidan yhteydessä HK Kristensenin valtuuttamana vetoaa direktiivin 2000/78 säännöksiin.

18 Unionin tuomioistuin on kuitenkin vakiintuneesti katsonut, että koska direktiivi on virallisesti osoitettu jäsenvaltioille, direktiivillä ei sellaisenaan voida luoda velvoitteita yksityiselle oikeussubjektille eikä direktiiviin näin ollen sellaisenaan voida vedota tällaista oikeussubjektia vastaan (ks. mm. asia 152/84, Marshall, tuomio 26.2.1986, Kok., s. 723, Kok. Ep. VIII, s. 457, 48 kohta; asia C-91/92, Faccini Dori, tuomio 14.7.1994, Kok., s. I-3325, Kok. Ep. XVI, s. I-1, 20 kohta ja asia C-555/07, Kücükdeveci, tuomio 19.1.2010, s. I-365, 46 kohta).

19 Tässä yhteydessä on myös muistutettava, että unionin tuomioistuin on hyväksynyt ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatteen, jota on pidettävä unionin oikeuden yleisenä periaatteena ja jota on konkretisoitu työn ja ammatin osalta direktiivillä 2000/78 (ks. vastaavasti em. asia Kücükdeveci, tuomion 21 kohta). Kaikenlaisen, muun muassa ikään perustuvan syrjinnän kielto sisältyy Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 21 artiklaan, ja perusoikeuskirjalla on 1.12.2009 alkaen sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla.

20 On kuitenkin myös niin, että jotta ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatetta voitaisiin soveltaa pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaiseen tilanteeseen, kyseisen tilanteen on kuuluttava unionin oikeuden soveltamisalaan (em. asia Kücükdeveci, tuomion 23 kohta).

21 Tässä on kyse tällaisesta tilanteesta. Syrjintäkieltolain 6a §:n tarkoituksena on nimittäin yhtäältä panna täytäntöön direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohta. Väite pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan menettelyn syrjivyydestä perustuu siihen, ja väitetty syrjivä menettely on joka tapauksessa tapahtunut asianomaiselle jäsenvaltiolle direktiivin 2000/78 täytäntöön panemiseksi säädetyn määräajan päättymisen jälkeen, koska kyseinen määräaika on päättynyt Tanskan kuningaskunnan osalta 2.12.2006.

22 Pääasian oikeudenkäynnin kohteena oleva ammatillinen eläkejärjestelmä, jonka väitetään olevan syrjivä, kuuluu toisaalta direktiivin 2000/78 soveltamisalaan.

23 Sekä direktiivin 2000/78 otsikosta ja johdanto-osasta että sisällöstä ja tarkoituksesta ilmenee, että sillä pyritään luomaan yleiset puitteet henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi ”työssä ja ammatissa” antamalla heille tehokasta suojaa sellaista syrjintää vastaan, joka perustuu johonkin direktiivin 1 artiklassa mainituista perusteista, joista yksi on ikä.

24 Erityisesti direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohdasta ilmenee, että sitä sovelletaan Euroopan unionille annetun toimivallan puitteissa ”kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien”, kun kyseessä on muun muassa ”työolot ja -ehdot, myös irtisanominen ja palkka”.

25 Tässä yhteydessä direktiivin 2000/78 soveltamisala ei sen 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja 3 kohdan, luettuina yhdessä tämän direktiivin johdanto-osan 13 perustelukappaleen kanssa, perusteella kata sosiaaliturvajärjestelmiä ja sosiaalisen suojelun järjestelmiä, joiden etuuksia ei rinnasteta SEUT 157 artiklassa tarkoitettuun palkkaan, eikä valtion suorittamia maksuja, joiden tarkoituksena on työllistyminen tai työllisenä pysyminen (asia C-267/06, Maruko, tuomio 1.4.2008, Kok., s. I-1757, 41 kohta ja asia C-147/08, Römer, tuomio 10.5.2011, Kok., s. I-3591, 32 kohta).

26 SEUT 157 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun palkan käsitteeseen kuuluvat kaikki etuudet, jotka maksetaan rahana tai luontoisetuna, välittömästi tai tulevaisuudessa, jos työnantaja maksaa ne, vaikka välillisestikin, työntekijälle hänen suorittamastaan työstä (ks. mm asia C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990, Kok., s. I-1889, Kok. Ep. X, s. 425, 12 kohta).

27 Pääasian oikeudenkäynnin kohteena ovat työnantajan eläkemaksut, jotka Experian on maksanut työntekijöistään sinä aikana, jonka työntekijät ovat olleet yrityksen palveluksessa, eikä eläke-etuuksista, jotka olisi maksettava työntekijöiden jäätyä eläkkeelle.

28 Lisäksi työnantajan sitoutuminen näiden eläkemaksujen maksamiseen perustuu yksinomaan työnantajan ja työntekijöiden väliseen työsopimukseen, eikä työnantajaa velvoiteta tähän laissa. Pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan ammatillisen eläkejärjestelmän rahoittavat yhteisesti työnantaja, joka maksaa eläkemaksuista kaksi kolmasosaa, ja työntekijä, joka maksaa yhden kolmasosan, eikä julkinen valta osallistu siihen. Näin ollen tämä eläkejärjestelmä kuuluu osana työnantajan työntekijöilleen tarjoamiin etuihin.

29 Maksua ei tosin makseta suoraan työntekijälle vaan hänen henkilökohtaiselle eläkesäästötililleen. Kuten Experian on kuitenkin ilmoittanut vastauksessaan unionin tuomioistuimen esittämään kysymykseen, kunkin työntekijän henkilökohtainen eläkesäästötili on hänen omassa määräysvallassaan ja kukin työntekijä päättää asiantuntevan eläkeneuvojan opastuksella, millä tavoin säästössä oleva rahamäärä olisi sijoitettava eläkkeen saamiseksi aikanaan.

30 Tästä seuraa, että pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan eläkejärjestelmän mukaisesti maksetut työnantajan eläkemaksut ovat rahana välittömästi maksettava etu, jota työnantaja maksaa työntekijälle työsuhteen perusteella, ja että ne ovat siten SEUT 157 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua palkkaa. Ne kuuluvat siten direktiivin 2000/78 soveltamisalaan.

31 Kaikesta edellä todetusta seuraa, että kysymys siitä, onko unionin oikeus esteenä pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaiselle ammatilliselle eläkejärjestelmälle, on tutkittava ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatteen, joka on vahvistettu perusoikeuskirjan 21 artiklassa ja konkretisoitu direktiivillä 2000/78, perusteella.

32 Näin ollen toisen kysymyksen on katsottava koskevan lähinnä sitä, onko perusoikeuskirjan 21 artiklassa vahvistettua ja direktiivillä 2000/78 konkretisoitua syrjintäkiellon periaatetta eli tarkemmin sanottuna kyseisen direktiivin 2 artiklaa ja 6 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä ammatilliselle eläkejärjestelmälle, jossa työnantaja maksaa palkkauksen osana eläkemaksuosuuksia, joiden määrä on porrastettu iän mukaan.

33 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on ensin selvitettävä, aiheutuuko pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevasta ammatillisesta eläkejärjestelmästä ikään perustuvaa erilaista kohtelua.

Kysymys ikään perustuvan erilaisen kohtelun olemassaolosta

34 Direktiivin 2000/78 2 artiklan 1 kohdan mukaan ”yhdenvertaisen kohtelun periaatteella” tarkoitetaan, ettei minkäänlaista 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan, joista yksi on ikä, perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä. Saman direktiivin 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa täsmennetään, että tämän artiklan 1 kohtaa sovellettaessa välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että henkilöä kohdellaan jonkin kyseisen direktiivin 1 artiklassa tarkoitetun seikan perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai voitaisiin kohdella vertailukelpoisessa tilanteessa.

35 Tässä tapauksessa Kristensen oli hänen työsuhteensa alkaessa alle 35-vuotias, joten Experianin hänestä maksama työnantajan eläkemaksuosuus oli 6 prosenttia hänen peruspalkastaan. Hänen kuukausipalkkansa kokonaismäärä, joka muodostui palkasta ja sen lisäksi työnantajan

eläkemaksuosuuksista, oli siten pienempi kuin samaa peruspalkkaa saavan 35 vuotta täyttäneen työntekijän kuukausipalkan kokonaismäärä. Työnantajan eläkemaksuosuus Experianin 35–45-vuotiaista työntekijöistä oli nimittäin 8 prosenttia peruspalkasta ja yli 45-vuotiaista työntekijöistä 10 prosenttia peruspalkasta. Se seikka, että nuorempien työntekijöiden kuukausipalkan kokonaismäärä on pienempi, ja siten myös se seikka, että heitä kohdellaan epäedullisemmin, perustuvat näin ollen välittömästi ikään.

36 Tästä seuraa, että pääasian oikeudenkäynnin kohteena oleva ammatillinen eläkejärjestelmä merkitsee ikään perustuvaa erilaista kohtelua.

37 Toiseksi on tutkittava, voiko tämä erilainen kohtelu merkitä perusoikeuskirjan 21 artiklassa vahvistetun ja direktiivillä 2000/78 konkretisoidun, ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatteen vastaista syrjintää.

38 Direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdassa, johon ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa toisen kysymyksensä sanamuodossa, säädetään tältä osin, että jäsenvaltiot voivat tietyissä tapauksissa säätää, että erilaista kohtelua ei pidetä ikään perustuvana syrjintänä.

39 Näin ollen on tutkittava, voiko tämän tuomion 36 kohdassa todettu erilainen kohtelu olla perusteltua direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan nojalla.

Ikään perustuvan erilaisen kohtelun perusteltavuus direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan nojalla

40 Direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan ranskankielisen version mukaan jäsenvaltiot voivat sen estämättä, mitä direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, säätää seuraavaa: ”ne constitue pas une discrimination fondée sur l’âge la fixation, pour les régimes professionnels de sécurité sociale, d’âges d’adhésion ou d’admissibilité aux prestations de retraite ou d’invalidité, y compris la fixation, pour ces régimes, d’âges différents pour des travailleurs ou des groupes ou catégories de travailleurs et l’utilisation, dans le cadre de ces régimes, de critères d’âge dans les calculs actuariels, à condition que cela ne se traduise pas par des discriminations fondées sur le sexe”.

41 Tämän direktiivin 6 artiklan 2 kohdan tanskankielinen teksti eroaa tämän tuomion edellisessä kohdassa toistetusta tekstistä siten, ettei siinä millään tavoin mainita esimerkiksi ”eläke- tai työkyvyttömyysetuuksia”.

42 Tässä yhteydessä on muistutettava siitä, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeussääntöjä on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti ottaen huomioon kaikilla unionin virallisilla kielillä laaditut versiot. Unionin säädöksen erikielisten versioiden poiketessa toisistaan kyseessä olevaa säännöstä on tulkittava sen lainsäädännön systematiikan ja tavoitteen mukaan, jonka osa säännös on (ks. mm. asia C-280/04, Jyske Finans, tuomio 8.12.2005, Kok., s. I-10683, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Unionin muilla kielillä laadituista direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan versioista on todettava, että tämän tuomion 40 kohdassa toistetun ranskankielisen version tavoin niissä mainitaan nimenomaisesti eri ikärajojen vahvistaminen ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- tai työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykseksi. Esimerkiksi kyseisen säännöksen espanjankielisessä versiossa mainitaan ”la determinación, para los regímenes profesionales de seguridad social, de edades para poder beneficiarse de prestaciones de jubilación o invalidez u optar a las mismas”, tämän säännöksen saksankielisessä versiossa käytetään sanamuotoa ”bei den betrieblichen Systemen der sozialen Sicherheit die Festsetzung von Altersgrenzen als Voraussetzung für die Mitgliedschaft oder den Bezug von Altersrente oder von Leistungen bei Invalidität”, kyseisen säännöksen englanninkielisessä versiossa mainitaan ”the fixing for occupational social security schemes of ages for

admission or entitlement to retirement or invalidity benefits”, kun saman säännöksen puolankielisessä versiossa vuorostaan käytetään sanamuotoa ”ustalanie, dla systemów zabezpieczenia społecznego pracowników, wieku przyznania lub nabycia praw do świadczeń emerytalnych lub inwalidzkich”.

44 Tämän tuomion edellisessä kohdassa mainituissa kieliversioissa direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan sanamuoto viittaa myös siihen, että tätä säännöstä on sovellettava ainoastaan siinä tyhjentävästi luetelluissa tapauksissa. Jos nimittäin unionin lainsäätäjä olisi halunnut ulottaa säännöksen soveltamisen muihinkin kuin siinä nimenomaisesti mainittuihin tapauksiin, se olisi ilmaissut sen nimenomaisesti käyttämällä esimerkiksi sanamuotoa ”muun muassa”.

45 Direktiivin 2000/78 yleinen järjestelmä ja tarkoitus tukevat tätä johtopäätöstä. Ikään perustuvan syrjinnän kieltoa nimittäin pidetään unionin oikeuden yleisenä periaatteena, jota on konkretisoitu työn ja ammatin osalta direktiivillä 2000/78 (ks. vastaavasti em. asia Kücükdeveci, tuomion 21 kohta). Kaikenlaisen, muun muassa ikään perustuvan syrjinnän kielto sisältyy perusoikeuskirjan 21 artiklaan, ja perusoikeuskirjalla on 1.12.2009 alkaen sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla.

46 Koska direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltiot oikeutetaan poikkeamaan ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatteesta, tätä säännöstä on tulkittava suppeasti (ks. asia C-546/11, Dansk Jurist- og Økonomforbund, tuomio 26.9.2013, 41 kohta).

47 Direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan tulkitseminen siten, että säännöstä olisi sovellettava kaikenlaisiin ammatillisiin sosiaaliturvajärjestelmiin, merkitsisi kuitenkin säännöksen soveltamisalan laajentamista säännöksen tulkinnalta edellytetyn suppeuden vastaisesti (em. asia Dansk Jurist- og Økonomforbund, tuomion 42 kohta).

48 Tästä seuraa, että direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohtaa on sovellettava vain sellaisiin ammatillisiin sosiaaliturvajärjestelmiin, jotka antavat turvaa vanhuuden ja työkyvyttömyyden varalle (em. asia Dansk Jurist- og Økonomforbund, tuomion 43 kohta).

49 Siinäkin tapauksessa, että eläkevakuutusmaksujen porrastaminen iän mukaan tapahtuisi ammatillisessa sosiaaliturvajärjestelmässä, joka antaa turvaa vanhuuden varalle, porrastamisen olisi tässä tilanteessa perustuttava direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin tilanteisiin, jotka siis koskevat ”eri ikärajojen vahvistamista ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien eläke- tai työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykseksi [tai] ikäkriteerien käyttämistä näitä järjestelmiä koskevissa vakuutusmatemaattisissa laskelmissa”.

50 Tältä osin on todettava, ettei pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevassa ammatillisessa eläkejärjestelmässä vahvisteta minkäänlaisia ikärajoja eläke-etuuksien saamisen edellytykseksi, koska Experianin työntekijät osallistuvat tähän järjestelmään automaattisesti siitä lähtien, kun he ovat olleet yrityksen palveluksessa yhdeksän kuukautta. Pääasian oikeudenkäynnin kohteena oleva eläkemaksujen porrastaminen ei siten sellaisenaan merkitse ”ikärajojen vahvistamista [eläke-etuuksien] saamisen edellytykseksi” siten kuin direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetaan.

51 Tanskan, Belgian ja Saksan hallitukset sekä Euroopan komissio katsovat kuitenkin, että tätä säännöstä on tulkittava siten, ettei sitä ole sovellettava ainoastaan ikärajojen asettamiseen eläke-etuuksien saamisen edellytykseksi vaan sitä suuremmalla syyllä ikään perustuvan syrjinnän lievempiin muotoihin, jollaisesta pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevassa asiassa on kysymys.

52 Tätä perustelua ei voida hyväksyä. Kuten nimittäin ensinnäkin tämän tuomion 30 kohdassa on todettu, pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevat eläkemaksut ovat osa Experianin työntekijöiden palkkausta. Näin ollen kyseisten eläkemaksujen porrastamisella iän mukaan on seurauksia, jotka menevät pitemmälle kuin pelkkä ikärajojen vahvistaminen eläke-etuuksien saamisen edellytykseksi. Kuten toisaalta tämän tuomion 46 kohdassa on todettu, direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohtaa on tulkittava suppeasti. Tästä seuraa, että tämän säännöksen soveltamisalaan eivät kuulu vanhuuden ja

työkyvyttömyyden varalle turvaa tarjoavien ammatillisten sosiaaliturvajärjestelmien kaikki ominaispiirteet, kuten esimerkiksi kyseiseen järjestelmään suoritettavien eläkemaksujen määrän vahvistaminen, vaan ainoastaan säännöksessä nimenomaisesti mainitut ominaispiirteet.

53 Tällaista maksujen määrän vahvistamista ei samasta syystä voida myöskään rinnastaa direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun ikäkriteerien käyttämiseen vakuutusmatemaattisissa laskelmissa, koska se ei kuitenkaan toteudu vahvistamalla ikärajoja eläke-etuuksien saamisen edellytykseksi.

54 Tästä seuraa, ettei eläkemaksujen porrastaminen iän mukaan kuulu direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan.

Ikään perustuvan erilaisen kohtelun perusteltavuus direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan nojalla

55 Koska työnantajan eläkemaksuosuuksien porrastaminen iän mukaan merkitsee tämän tuomion 54 kohdassa todetuin tavoin sellaista ikään perustuvaa erilaista kohtelua, joka ei kuulu direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan, on tutkittava, onko toimenpide perusteltavissa tämän direktiivin 6 artiklan 1 kohdan kannalta.

56 Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on rajoittanut kysymyksensä koskemaan vain direktiivin 2000/78 6 artiklan 2 kohdan tulkintaa, tämä seikka ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä kansalliselle tuomioistuimelle kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä sen ratkaistessa käsiteltävänään olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko se viitannut näihin seikkoihin esittämässään kysymyksessä (ks. vastaavasti asia C-503/09, Stewart, tuomio 21.7.2011, Kok., s. I-6497, 79 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

57 Direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan ikään perustuvaa erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jos se on kansallisen lainsäädännön puitteissa objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu, erityisesti työllisyyspoliittisella, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskevalla oikeutetulla tavoitteella, ja jos tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat asianmukaiset ja tarpeen.

58 Siltä osin kuin on ensinnäkin kyse siitä, onko pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevalla ammatillisella järjestelmällä oikeutettu tavoite, Experian ja Tanskan hallitus katsovat, että järjestelmällä pyritään yhtäältä antamaan Experianin palvelukseen työuransa loppuvaiheessa tuleville ikääntyville työntekijöille mahdollisuus kartuttaa itselleen riittävät eläkesäästöt, vaikka he kuuluvat järjestelmään suhteellisen lyhyen ajan. Toisaalta sen tarkoituksena on saada nuoret työntekijät liittymään samaan ammatilliseen eläkejärjestelmään jo varhain jättämällä kuitenkin heidän omaan käyttöönsä suurempi osuus heidän palkastaan, koska heihin sovellettava työntekijän eläkemaksun osuus palkasta on pienempi. Näin ollen järjestelmä antaa Experianin kaikille työntekijöille mahdollisuuden kartuttaa itselleen riittävät eläkesäästöt, jotka ovat heidän käytettävissään heidän jäädessään eläkkeelle.

59 Kyseessä olevalle järjestelmälle ominainen eläkemaksujen porrastaminen on Experianin mukaan oikeutettu toiseksi sillä, että on tarpeen kattaa kuoleman, työkyvyttömyyden ja vakavan sairauden riskit, joiden kustannukset kasvavat iän myötä. Osa näistä eläkemaksuista onkin tarkoitettu näiden riskien kattamiseen.

60 Tässä yhteydessä on huomautettava, että unionin oikeuden nykytilassa jäsenvaltioilla ja mahdollisesti kansallisella tasolla työmarkkinaosapuolilla on laaja harkintavalta päätettäessä pyrkimisestä johonkin tiettyyn tavoitteeseen, joka on yksi muiden sosiaali- ja työllisyyspolitiikan tavoitteiden joukossa, ja tämän lisäksi myös määriteltäessä toimenpiteet, joilla kyseinen tavoite voidaan toteuttaa (asia C-411/05, Palacios de la Villa, tuomio 16.10.2007, Kok., s. I-8531, 68 kohta).

61 Tämä koskee myös tavoitteita, joihin pyritään pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaisella työsopimukseen sisältyvällä ammatillisella eläkejärjestelmällä.

62 On syytä todeta, että oikeutettuina tavoitteina voidaan pitää tämän tuomion 58 ja 59 kohdassa mainittujen kaltaisia tavoitteita, joissa otetaan sosiaali-, työllisyys- ja työmarkkinapoliittisissa pyrkimyksissä huomioon Experianin kaikkien työntekijöiden edut turvaamalla se, että työntekijöillä on eläkkeelle jäädessään riittävän suuret eläkesäästöt.

63 Toiseksi on varmistettava, että eläkemaksujen porrastaminen iän mukaan noudattaa suhteellisuusperiaatetta eli että se on näiden tavoitteiden saavuttamiseksi asianmukainen ja tarpeen.

64 Siltä osin kuin on ensiksi kyse tällaisen iän mukaan porrastamisen asianmukaisuudesta, asiassa ilmenee, että koska ikääntyviin työntekijöihin sovellettava työnantajan ja työntekijän eläkemaksun osuus palkasta on suurempi, iän perusteella porrastamisen ansiosta nämä työntekijät pystyvät kartuttamaan itselleen riittävän eläkepääoman siinäkin tapauksessa, että he ovat kuuluneet kyseiseen järjestelmään vasta verrattain vähän aikaa. Tämän porrastamisen ansiosta myös nuoret työntekijät voivat liittyä tähän järjestelmään, koska se on avoin Experianin kaikille työntekijöille heidän iästään riippumatta ja heihin kohdistuva taloudellinen rasitus on vähäisempi, koska nuorilta työntekijöiltä perittävät työntekijän eläkemaksut ovat todellisuudessa pienemmät kuin vanhempien työntekijöiden maksamat eläkemaksut.

65 Se, että vanhempiin työntekijöihin sovelletaan suurempaa työnantajan ja työntekijän eläkemaksujen osuutta palkasta, osoittautuu lisäksi lähtökohtaisesti asianmukaiseksi keinoksi turvata se, että näistä eläkemaksuista suurempi osa varataan kuolemasta, työkyvyttömyydestä ja vakavasta sairaudesta johtuvien riskien kattamiseen, koska näiden riskien toteutumisen todennäköisyys on tilastollisesti suurempi ikääntyvien työntekijöiden keskuudessa.

66 Tässä tilanteessa ei osoittaudu kohtuuttomaksi katsoa, että eläkemaksujen porrastaminen iän mukaan on omiaan takaamaan tämän tuomion 58 ja 59 kohdassa mainittujen tavoitteiden toteutumisen.

67 On kuitenkin huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan toimenpide on omiaan takaamaan esiin tuotujen tavoitteiden toteutumisen vain, jos se tosiasiallisesti vastaa pyrkimykseen saavuttaa tavoitteet johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla (yhdistetyt asiat C-159/10 ja C-160/10, Fuchs ja Köhler, tuomio 21.7.2011, Kok., s. I-6919, 85 kohta).

68 Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on tutkia, täyttääkö iän mukaan porrastaminen tämän vaatimuksen, ja varmistaa samalla, ettei sillä ylitetä sitä, mikä on tavoiteltujen päämäärien saavuttamiseksi tarpeen. Tämän osalta kansallisen tuomioistuimen on erityisesti tutkittava, korvataanko todetusta erilaisesta kohtelusta aiheutuvat oikeuksiin puuttumiset pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevaan ammatilliseen eläkejärjestelmään liittyvillä eduilla. Kansallisen tuomioistuimen on otettava erityisesti huomioon yhtäältä se, että Kristensen on saanut etua tästä järjestelmästä, koska hänen työnantajansa hänen puolestaan maksamat eläkemaksut ovat tulleet hänen hyväkseen, ja toisaalta se, että työnantajan eläkemaksujen pienemmän määrän vastikkeeksi myös työntekijän eläkemaksujen määrä on pienempi siten, että peruspalkan osuus, joka Kristensenin oli itse maksettava eläkesäästötililleen, oli prosentuaalisesti pienempi kuin yli 45-vuotiaan työntekijän maksama vastaava osuus. Kansallisen tuomioistuimen on punnittava näitä seikkoja keskenään.

69 Toiseen kysymykseen on kaiken edellä todetun perusteella vastattava, että perusoikeuskirjan 21 artiklassa vahvistettua ja direktiivillä 2000/78 konkretisoitua syrjintäkiellon periaatetta eli tarkemmin sanottuna kyseisen direktiivin 2 artiklaa ja 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä ammatilliselle eläkejärjestelmälle, jossa työnantaja maksaa palkkauksen osana eläkemaksuja, joiden määrä on porrastettu iän mukaan, edellyttäen, että tästä aiheutuva ikään perustuva erilainen kohtelu on oikeutetun tavoitteen toteuttamiseksi asianmukainen ja tarpeen, ja tämän seikan varmistaminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä.

Ensimmäinen kysymys

70 Kun otetaan huomioon toiseen ennakkoratkaisukysymykseen annettu vastaus, ensimmäiseen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

71 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 21 artiklassa vahvistettua ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetulla neuvoston direktiivillä 2000/78/EY konkretisoitua syrjintäkiellon periaatetta eli tarkemmin sanottuna kyseisen direktiivin 2 artiklaa ja 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä ammatilliselle eläkejärjestelmälle, jossa työnantaja maksaa palkkauksen osana eläkemaksuja, joiden määrä on porrastettu iän mukaan, edellyttäen, että tästä aiheutuva ikään perustuva erilainen kohtelu on oikeutetun tavoitteen toteuttamiseksi asianmukainen ja tarpeen, ja tämän seikan varmistaminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä.

Allekirjoitukset